

Chuyện Bảy Mươi Một Năm Trước (17/6/1945 – 17/6/2016):

Lần Đầu Tiên Lễ Tưởng Niệm Nguyễn Thái Học và Các Liệt Sĩ Việt Nam Quốc Dân Đảng Được Công Khai Tổ Chức ở Kinh Đô Huế trong Một Nước Việt Nam Độc Lập có Thủ Tướng Trần Trọng Kim tới dự.

Phạm Cao Dương

June 14, 2016

Chuyện Bảy Mươi Một Năm Trước (17/6/1945–17/6/2016): Lần Đầu Tiên Lễ Tưởng Niệm Nguyễn Thái Học và Các Liệt Sĩ Việt Nam Quốc Dân Đảng Được Công Khai Tổ Chức ở Kinh Đô Huế trong Một Nước Việt Nam Độc Lập có Thủ Tướng Trần Trọng Kim tới dự.

“Sự lạ lùng ấy đã làm cho chúng tôi biết rõ một điều chắc chắn. Là suốt từ Bắc chí Nam người Việt Nam, không một ai quên ngày giỗ lớn lao ấy. Lòng yêu nước đã bùng cháy khắp chốn như ngọn lửa dài và tươi tắn đang lan theo đỉnh Tràng Sơn một tối cháy rừng.”

“Gian phòng của hội Quảng Tri không đủ chứa lòng thành kính của anh em nên bữa sau lại phải đọc lại một lần nữa cho những người chậm chân không có chỗ. Ở đó tối hôm ấy còn có những ông già , bà cả, những người áo rách, tay thành chai. Ở đó tối hôm ấy, có cả một ông thủ tướng với mấy ông bộ trưởng ngồi lẫn vào đám đông chỉ lấy tư cách là dân một nước.”

“Chúng tôi đã được nhìn rõ nét mặt trang nghiêm của mọi người yên lặng tưởng nhớ tới người xưa, trông nước mắt chảy giòng giòng trên những bộ mặt tươi tốt hay răn reo lúc kẻ nói chuyện tả lại bước đường cùng của mười ba người liệt sĩ.”

L.H.V.

“Mười Bảy Tháng Sáu Dương Lịch”

Thanh Nghị, Số 115, Ngày 7 tháng Bảy 1945

Câu chuyện bắt đầu ở Yên Bái, một buổi sáng còn mờ sương và chỉ trong một buổi sáng của ngày 17 tháng 6 năm 1930. Không phải chỉ có một người mà là mười ba người, đảng viên Việt Nam Quốc Dân Đảng, đã liên tiếp theo nhau, bị người Pháp đưa lên máy chém. Tất cả đã xảy ra trong vùn vùn 30 phút, từ 5 giờ đến 5 giờ 30. Đây quả thật không còn là cuộc thi hành một bản án nữa mà là một cuộc tàn sát tập thể nhằm dần mất toàn thể người dân Việt Nam sau cuộc khởi nghĩa thất bại của đảng này trước đó. Chưa hết, tiếp theo hàng chục người khác cũng bị án tử hình và lên máy chém ở Nhà Pha Hỏa Lò, ở Hải Dương, ở Phú Thọ... và cuộc tàn phá Cổ Am bằng máy bay và hàng trăm người khác bị bỏ ngục hay đưa đi đày. Trong lịch sử cách mạng giành độc lập cho đất nước và dân tộc Việt Nam, không một đảng nào đã phải gánh chịu những hy sinh lớn lao, đầy nghiệt ngã và đau thương như vậy. Sự bi thảm cùng cực của ngày 17 tháng 6, 1930 đã gây xúc động tột cùng cho người ở trong nước và cả dư luận bên Pháp. Sau này Nhà Thơ Đặng Phương, được biết thêm là Giáo Sư Nguyễn Ngọc Huy, với bài “Ngày Tang Yên Bái”, một đạo đã được chọn làm bài học thuộc lòng cho học sinh tiểu học, trong những năm đầu của thập niên 1950 ở Vùng Quốc Gia với những câu làm người nghe không khỏi ngậm ngùi, rơi lệ:

Gió căm hờn rên rỉ tiếng gào than.
Từ lưng trời sương trắng rủ màn tang.
Ánh mờ nhạt của bình minh rắc nhẹ
Trên Yên Bái âu sầu và lạnh lẽ,
Giữa mấy hàng gươm súng tỏa hào quang,
Mười ba người liệt sĩ Việt hiên ngang
Thong thả tiến đến trước đài danh dự:
Trong quần chúng đứng cúi đầu ủ rũ,
Vài cụ già tóc bạc lệ tràn rơi,
Ngất người sau tiếng rú: Ôi con ơi!
[...]

Họ thân nhiên lần lượt bước lên đài,
Và đồng dục buông tiếng hô hùng dũng:
“VIỆT NAM muôn năm!” Một đầu rơi rụng.
“VIỆT NAM muôn năm!” Người kế tiến lên.
Và tử thần kính cẩn đứng ghi tên
Những liệt sĩ vào bia người tuần quốc.

Hiệu kỳ nghĩa quân Yên Bái

17 tháng 6, 1930 – 17 tháng 6, 1945, trong suốt 15 năm, vì còn bị người Pháp cai trị, Ngày Tang Yên Bái, ngày Nguyễn Thái Học và các liệt sĩ Việt Nam Quốc Dân Đảng bị đưa lên máy chém hầu như đã bị lãng quên hay nếu có chỉ còn trong tâm tưởng của mọi người hay âm thầm được tổ chức bởi những đảng viên còn sống sót.

Tất cả đã đột nhiên sống lại sau Ngày Nhật Đảo Chánh Pháp, Vua Bảo Đại tuyên bố độc lập, cùng với sự thành lập của Chính Phủ Đầu Tiên của Đế Quốc Việt Nam: Chính Phủ của Nhà Giáo kiêm Sử Gia Trần Trọng Kim. Kỷ niệm Nguyễn Thái Học và 12 Liệt Sĩ Việt Nam Quốc Dân Đảng đã được công khai tổ chức long trọng ở rất nhiều nơi trong nước, đặc biệt là ở Vườn Bách Thảo Hà Nội, ở Vinh và ở Hội Quán Quảng Trị ở Huế. L.H.V. trong bài phóng sự nhan đề “Mười Bảy Tháng Sáu Dương Lịch” đăng trên báo Thanh Nghị số 115, ra ngày 7 tháng Bảy 1945 đã ghi nhận những điều ông thấy ở các tỉnh miền Trung, nhất là ở kinh đô Huế, những chuyện mà ông cho là “lạ lùng” và điều ông đã lầm tưởng về “ngày giỗ lớn lao” ấy. Người viết xin được gửi tới các bạn đọc nguyên văn bài viết của L.H.V. sau đây nhân dịp tưởng niệm 86 năm Ngày Tang Yên Bái, 17 tháng 6, 2016, ngày tang lớn chung của cả dân tộc. Đây không phải chỉ là một bài phóng sự bình thường mà là một tài liệu lịch sử. Nó nói lên phản ứng của người dân Việt Nam thuộc đủ mọi tầng lớp từ người lao động bình dân đến các trí thức mà Thủ Tướng Trần Trọng Kim và các bộ trưởng của ông là đại diện, từ người già đến người trẻ, người giàu lẫn người nghèo ở nhiều nơi trong nước, đặc biệt là ở các tỉnh Miền Trung đối với một đảng quốc gia lớn nhất, đã xuất hiện từ lâu và đã góp phần không nhỏ vào cuộc đấu tranh chung của cả dân tộc, xuyên qua Ngày Kỷ Niệm Nguyễn Thái Học và Các Liệt Sĩ Yên Bái khác.

MƯỜI BẢY THÁNG SÁU DƯƠNG LỊCH
L.H.V.

Thanh Nghị, Số 115, Ngày 7 tháng Bảy 1945

Chúng tôi đã đi quá nửa con đường thiên lý chạy suốt Việt Nam và, mỗi chỗ, đã thấy anh em thành kính, nhưng hăng hái, sửa soạn ngày mười bảy tháng sáu. Chúng tôi đã nhầm: chúng tôi đã tưởng rằng cuộc khởi nghĩa của Việt Nam Quốc Dân Đảng năm 1930, vì cái chánh sách thực dân tàn ác mà khôn khéo của bọn Pháp, chỉ còn để lại vết kỷ niệm trong lòng những người Việt Nam phía Bắc mà thôi! Vì phía Bắc là nơi đã nghe rõ mồn một tiếng súng đêm Yên Bái, tiếng kèn gọi lính của quân đội thù nghịch, tiếng bom tàn phá Cổ Am... Vì phía Bắc là nơi dân chúng phải nhắm mắt đi không dám nhìn những cuộc tàn sát vô cùng độc ác của bọn da trắng thẳng thừng. Chúng tôi đã nhầm, nên đã gửi nhiều giấy thép về Nam để cho anh em nhớ lại ngày mà mười ba liệt sĩ của chúng ta đã bị ám sát vì quá lòng yêu nước.

Chiếc xe hơi của chúng tôi đi theo liên điện tín. Ở mỗi tỉnh, xe hơi đã đến trước tờ giấy xanh. Sự lạ lùng ấy đã làm cho chúng tôi biết rõ một điều chắc chắn người từ Bắc chí Nam nước Việt Nam, không một ai quên ngày giỗ lớn lao ấy. Lòng yêu nước đã bùng cháy khắp chốn như ngọn lửa dài và tươi tắn đương lan theo đỉnh Tràng Sơn, một tối cháy rừng. Tên nhà chiến sĩ cách mạng Nguyễn Thái Học không ai quên cả. Không ai quên cả, thời kỳ cuối cùng của lịch sử cách mạng nước ta. Tiếng súng, tiếng bom, tiếng hô đồng dục và anh hùng, tiếng khóc ảo não, người ta tưởng chỉ người một miền nghe thấy mà ai ngờ vang mãi đến các anh em đồng bào ở suốt dọc đường Bắc Nam.

Ở Huế chúng tôi đã dự hai buổi lễ truy điệu các vị anh hùng 1930. Gian buồng của hội Quảng Tri không đủ chứa lòng thành kính của anh em, nên đến bữa sau lại phải đọc lại một lần nữa cho những người chậm chân không có chỗ. Ở đó tối hôm ấy, có cả những ông già bà cả, những người áo rách, tay thành chai. Ở đó tối ấy có cả một ông thủ

tướng với mấy ông bộ trưởng ngồi lẫn vào đám đông chỉ lấy tư cách là dân một nước. Chúng tôi đã được nhìn rõ nét mặt trang nghiêm của mọi người yên lặng tưởng nhớ tới người xưa, trông nước mắt chảy giòng giòng trên những bộ mặt tươi tốt hay răn reo lúc kẻ nói chuyện tả lại bước đường cùng của mười ba người liệt sĩ. Tôi đã nghe thấy tiếng “Vạn tuế” đáp lại mười ba tiếng hô “Việt Nam” của cả một dân tộc, mười ba tiếng “Vạn tuế” hô lên để an ủi anh hồn mười ba liệt sĩ lúc hùng dũng bước lên đoạn đầu đài đã bị bàn tay thực dân bịt miệng, chỉ mới kịp kêu hai tiếng “Việt Nam”. Lễ truy điệu bắt đầu trong tâm niệm, giải ra trong thành kính, kết cục trong yên lặng. Yên lặng đó mới là nhiều hứa hẹn. Khi quân chúng đã biết yên lặng mà gia hợp thì quân chúng ấy đã cùng chung một tin tưởng mạnh mẽ vô ngần, đã ra về với một quả quyết sắt đá.

Trên đường về người ta kể lại cho chúng tôi nghe từng buổi hội họp, cùng một ngày mười bảy tháng sáu ở các tỉnh dọc đường: hần học ở Vinh, ôn ào ở Hà Nội. Nhưng đâu đâu chúng tôi cũng thấy tin tưởng với quả quyết chung ấy.

Một đền nghĩa liệt sắp xây nền. Bia đá tượng đồng sắp xây dựng khắp chốn. Nhưng còn có đài kỷ niệm nào hơn tấm lòng thành kính của hăm mấy triệu dân trong một ngày lịch sử. L.H.V.

Phạm Cao Dương, TS
Tháng Sáu 2016